

**СЕКЦІЯ 5. МИСТЕЦЬКА ЕДУКАЦІЯ
У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ
ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

СТАТТІ

Петро ГУШОВАТИЙ,
*заслуж. працівник культури України,
худ. кер. і диригент муніципального чоловічого хору «Боян-Дрогобицький»;*

Руслана КЛЮКА,
*здобув. першого (магістерського) рівня вищої освіти факультету початкової освіти
та мистецтв Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;*

Тетяна МЕДВІДЬ,
*канд. пед. наук, доц. кафедри вокально-хорового, хореографічного
та образотворчого мистецтва факультету початкової освіти та мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ХОРОВА СПАДЩИНА СТЕПАНА СТЕЛЬМАЩУКА

У статті проаналізовано хорову спадщину Степана Стельмащука. Зокрема чотири репертуарні збірки: «Твори для чоловічого хору», «Вибрані хорові твори», «Народні пісні для хору», «Ансамблі та пісні». І аргументовано доведено, що збірники вокально-хорових творів професора С. Стельмащука суттєво доповнюють картину його подвижницької праці в ім'я духовної розбудови Незалежної України.

Ключові слова: *вокально-хорові твори С. Стельмащука; авторські композиції; ансамблі та пісні; гармонізації та обробки, народні пісні.*

Серед відомих діячів українського хорового мистецтва Прикарпаття у другій половині ХХ ст. значне місце посідає знаний диригент-хормейстер, музикант-педагог, вчений-фольклорист, дослідник-музикознавець, активний подвижник на ниві української культури, засновник і керівник відомої в Україні та за її межами народної чоловічої хорової капели «Бескид» Степан Стельмащук. Авторські композиції, народні пісні в його обробках у виконанні відомих хорових колективів та ансамблів України і нині милують слух численних шанувальників українського вокально-хорового мистецтва.

Кар'єра Стельмашука-педагога починається з вересня 1957 р., коли його запрошено на посаду викладача кафедри музики Львівського педагогічного інституту. В 1958–1961 рр. він – викладач Львівського музично-педагогічного училища. Коли відбулося злиття Львівського педінституту з Дрогобицьким (1960), С. Стельмашук стає викладачем кафедри музики і співів Дрогобицького педагогічного інституту імені Івана Франка, з 1961-го – старший викладач, від 1964-го – доцент кафедри методики музичного виховання та хорового диригування. З 1977 р. – доцент кафедри теорії, історії музики та гри на музичних інструментах, з березня 1992 р. – професор цієї ж кафедри.

Протягом усього свідомого життя основною творчою лабораторією митця був хор. Ще в роки Другої світової війни, працюючи від лютого 1943 до квітня 1944 р. у складі збіжжя в Чорткові, він заснував у селі юнацький хор. Під час служби в армії керував жіночим і мішаним хорами Магдебурського Будинку офіцерів РА (1947–1949), був керівником церковного мішаного хору в с. Скородинці на Чортківщині (1949–1950). У студентські роки керував хором Львівської фельдшерсько-акушерської школи (1951–1956), а протягом 1955–1965 рр. очолював студентський аматорський хор Львівського, а з 1960-го – Дрогобицького педінститутів. У 1962 р. заснував і до 1989 р. здійснював керівництво чоловічим хором «Бескид» при Дрогобицькому педінституті імені І. Франка. У 2001–2002 рр. керував чоловічим хором «Прометей» Львівського національного університету імені І. Франка.

Усе це позитивно позначилося на його вокально-хоровій творчості. Його хорова спадщина вміщена в чотирьох репертуарних збірках. Перша з них – *«Твори для чоловічого хору»* – вийшла у 2005 р. [4]. Вона містить 18 творів для чоловічого хору. Відкриває хорову збірку композиція С. Стельмашука «Девіз Каменяра». За жанровими особливостями «Девіз Каменяра» близький до пісні-гимну, зокрема, до «Вічного революціонера» М. Лисенка на слова І. Франка. Перше виконання цього хорового диптиха відбулося в Дрогобичі перед пам'ятником І. Франкові у 1981 р. Наступним твором є «Вершник», написаний на вірші Володимира Сосюри. Це зворушлива лірико-елегійна розповідь, яка

неодноразово виконувалася у «бескидівських» концертах. Твір на слова Павла Тичини «На майдані» заклично-патріотичного характеру, відзначається добрим відчуттям музичної форми, органічним зв'язком поетичного та музичного компонентів. Мелодія хорового твору «Іване без роду» записана С. Стельмашуком у рідному селі Скородинці у 1956 р. (народна пісня на слова С. Чарнецького). Ця пісня літературного походження опрацьована композитором для чоловічого хору а capella і читця-декламатора ще у 1991 р. Поетичний зміст твору цікавий розкриттям образу українського вояка часів Першої світової війни. «Співанка з Бескиду» – своєрідна візитка хорової капели «Бескид». Написана на слова М. Шалати. Цей твір створений на інтонаціях прикарпатського мелосу та написаний у кращих традиціях української хорової класики. Значною популярністю серед слухачів користується й інший хоровий твір на слова М. Шалати – «Пісня Злуки». Як відгомін біографії поета й композитора сприймається доволі масштабний хоровий твір на слова О. Гончара «Трансільванський марш».

«Хорова «Бескидіана» С. Стельмашука, – пише Р. Сов'як, – була започаткована передовсім його обробками українських народних пісень. Це, такі обробки, як «Гей гук, мати, гук», «Засвистали козаченьки», «Гей, на горі та женці жнуть», «Гей, браття-опришки», «Ірчик», «Ой, світи, місяченьку» та багато інших» [4, 3]. Окреме місце у репертуарі хору займають такі обробки С. Стельмашука, як «Ой у полі верба» (1968) та «Ірчик» (1966). Якщо перша – це старовинна улюблена народна пісня, то друга – «Ірчик» – є авторською й маловідомою стрілецькою піснею (слова і мелодія Р. Купчинського). Опрацьована вона для сольного голосу (тенор) з супроводом хору. Серед великомасштабних хорових композицій С. Стельмашука виняткове місце займає «Плач Ярославни» (переспів Т. Шевченка зі «Слова о полку Ігоревім») – рапсодія для голосу (сопрано), чоловічого хору із супроводом фортепіано (1980). «Хоровий твір С. Стельмашука «Плач Ярославни», – пише Р. Сов'як, – не тільки визначний творчий здобуток митця, але й вагомий внесок в українську хорову Шевченкіану» [4, 7].

Друга збірка *«Вибрані хорові твори»* вийшла друком у 2006 р. Вона містить 11 творів [2]. Збірник хорів С. Стельмашука охоплює десятилітній проміжок його творчості: 1951–1961 рр. Дещо пізніше ці твори були відредаговані та довершені. Всі вони позначені професійністю, добрим відчуттям форми, володінням фактурою, мелодійністю. Пропоновані композиції пройшли сценічну апробацію у Львові та Дрогобичі, а «Сміло, браття, доки в силі» співав український хор в Австралії. Винятком є «Каменярі» (з новим текстом) та «Вечір», які хоровикам пропонуються вперше.

До третьої збірки *«Народні пісні для хору»*, яка вийшла у 2008 р., увійшло 30 народних пісень (26 українських і 4 білоруські) [3]. Над ними С. Стельмашук працював упродовж років навчання (1950–1959) та під час праці у Дрогобицькому педагогічному інституті у 1960-х рр. За кількістю виконаних ним мініполотен на основі народних пісень це був період відносно активної творчості. Згодом ці твори були старанно відредаговані автором.

Гармонізації мелодій часто виконувалися на замовлення керівників аматорських хорів тощо. Такі з них як «Заповіт», «Реве та стогне Дніпр широкий» та «Гандзя» призначалися для Студентського хору Львівського педінституту, який 1960 р. був переведений до Дрогобича, і тут, у зв'язку з поїздкою до Канева (1961), для нього була підготовлена пісня «На високій дуже кручі». Білоруська «Там каля млина», також «Прытулюся да дубочка» були розраховані на виконання відомим чоловічим хором «Бескид». Поява однорідного триголосся «Вечірній дзвін» зумовлена підготовкою до мистецьких вечорниць «Пісні літературного походження» і зорієнтована на вокальне тріо студенток музично-педагогічного факультету за участю Лілії Кобільник, що володіє неповторної краси контральто. Гармонізація «Ой із-за гори та буйний вітер віє» була виконана ще у студентські роки в рамках конкурсу на кращу обробку української народної пісні для хору чи фортепіано, оголошеного кафедрою композиції Львівської консерваторії 1958 р. Пісні до конкурсу обирав сам С. Людкевич. Студент С. Стельмашук виборов друге місце (1-го не було), виконавши обробку для хору «Ой із-за гори та буйний

вітер віє». Перше місце серед фортепіанних обробок посіла праця студента М. Скорика. Білоруські народні пісні «А у полі вярба», «Там за садами» і «Кацілася чорна галка» опрацьовані на прохання Володимира Божка, керівника народної хорової капели в Могильові. З них «Там за садами» була увійшла до репертуару Білоруської хорової капели ще під проводом Ригора Ширми, який, за словами В. Божка, відізвався про неї з найвищою похвалою.

До останньої четвертої збірки *«Ансамблі та пісні»* увійшли авторські твори композитора [1]. З-поміж ранніх ансамблевих творів С. Стельмашука вирізняється вокальне тріо *«Цвітка дрібная»*, згодом старанно відредаговане автором і виконане студентами музично-педагогічного факультету Дрогобицького педагогічного інституту (клас вокалу Олега Цигилика) та вперше опубліковане в «Збірнику музичних творів на слова М. Шашкевича», виданому у Вінніпезі (Канада) 1992 р. У значно пізніший період творчості С. Стельмашук пише пісні переважно на відзначення ювілейних дат: «Конотопська слава» (до 340-річчя битви під Конотопом), «Любиш чи не любиш» (до 140-річчя Уляни Кравченко), «Чекання» (до 90-ліття Валер'яна Поліщука), «Пам'яті Т. Шевченка» (до 100-річчя Янки Купали) та «Зима» (до 125-річчя Бориса Грінченка). Пісня «Зима» вперше була виконана доцентом Михайлом Паночком 8 грудня 1988 р. в школі, де учителював Б. Грінченко, – в с. Олексіївка на Луганщині, – перед учасниками наукової конференції та педагогами місцевої школи. Приємне враження справив солоспів «Чекання» у тому ж виконанні. Пісню виконано під час наукової конференції, присвяченої В. Поліщуківі у м. Рівне (в присутності доньки поета).

Висновки. Професор Стельмашук належить до тієї когорти митців, які ніколи не міняли поглядів на найголовніше – Україну, її минуле, сучасність, її святині, а, головне, її молоде покоління, здатне творити міцну будучність рідного краю. Збірники вокально-хорових творів професора Степана Стельмашука суттєво доповнюють картину його подвижницької праці, в ім'я духовної розбудови Незалежної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стельмащук С. Ансамблі та пісні: репертуарний збірник / упор. П. Гушоватий. Дрогобич : Посвіт, 2010. 86 с.
2. Стельмащук С. Вибрані хорові твори: репертуарний збірник / упор. П. Гушоватий. Дрогобич : Вимір, 2006. 48 с.
3. Стельмащук С. Народні пісні для хору: репертуарний збірник / упор. П. Гушоватий, Ю. Добуш. Дрогобич : Швидкодрук, 2008. 87 с.
4. Стельмащук С. Твори для чоловічого хору: репертуарний збірник / упор. П. Гушоватий, вступ. стаття Р. Сов'яка. Дрогобич : Коло, 2005. 78 с.